

Socialdepartementet

2021-01-26

Mikael Dubois
070-249 32 38
mikael.dubois@tco.se

Vissa undantag från bestämmelserna om karensavdrag

S2020/09429

TCO har beretts tillfälle att yttra sig över promemorian *Vissa undantag från bestämmelserna om karensavdrag (A2020/09429)*.

Allmänt

Regeringen har under 2020 vidtagit en rad åtgärder för att säkerställa att sjukförsäkringen och omkringliggande regelverk ger incitament till beteenden som motverkar spridning av corona och att allt fler insjuknar i covid-19. TCO har i sina remissvar huvudsakligen ställt sig positiv till dessa åtgärder, exempelvis ersättning för personer som ingår i riskgrupper och ersättning för karensavdrag som nu ska gälla fram till den 28 februari 2021. Att dämpa smittspridningen av corona och i möjligaste mån förhindra att fler blir sjuka i covid-19 kommer vara centralt för samhället även under 2021.

I promemorian *Vissa undantag från bestämmelserna om karensavdrag* föreslås det att om det finns särskilda skäl ska arbetsmarknadens parter i kollektivavtal kunna bestämma att det inte ska göras något karensavdrag för perioden den 1 augusti 2021 till och med den 31 januari 2023. Särskilda skäl föreligger om arbetstagare som omfattas av avtalet i sitt arbete typiskt sett möter personer som löper särskilt stor risk att bli allvarligt sjuka eller att existerande sjukdomstillstånd riskerar att förvärras om de skulle bli sjuka i en infektionssjukdom som covid-19.

I promemorian identifieras anställda inom vård- och omsorg som en grupp som kan omfattas av promemorians förslag, men förslaget kan också omfatta andra grupper som i sitt arbete kommer i kontakt med personer som löper en särskilt stor risk att bli allvarligt sjuka eller att existerande sjukdomstillstånd förvärras om personen blir sjuk i covid-19 eller annan infektionssjukdom.

TCO ser positivt på att regeringen vidtar åtgärder för att begränsa smittspridning och skydda personer som riskerar att bli allvarligt sjuka om de skulle få covid-19, vilket är centralt för att förhindra en ökad belastning på hälso- och sjukvården och för att rädda liv. TCO ser också positivt på att arbetsmarknadens parter ges möjlighet att i kollektivavtal reglera undantag från karensavdrag, vilket möjliggör anpassade och ändamålsenliga lösningar utifrån förutsättningarna inom olika branscher och sektorer.

TCO tillstyrker därför promemorians förslag att parterna ges en möjlighet att i kollektivavtal reglera avvikelser kring bestämmelser om karensavdrag. Samtidigt ser TCO behov av flertalet förtydliganden av promemorians förslag och kompletterande åtgärder för att säkerställa att syftet att förhindra smittspridning inte motverkas och att ändamålsenliga kollektivavtal kan slutas. Några centrala frågor är till exempel vilka de rättsliga begränsningarna är för parterna att sluta avtal om karensdagar och vilka de rättsliga konsekvenserna är om avtal ingåtts för personal och avtalsområden där det inte föreligger sådana särskilda skäl som krävs enligt promemorian. För att promemorians förslag ska bli praktiskt genomförbart förordar TCO att regeringen skyndsamt tar initiativ till ytterligare samråd med parterna för att tydliggöra promemorians förslag och diskutera kompletterande åtgärder.

Särskilda synpunkter

I det följande lyfter TCO fram särskilda synpunkter på promemorians förslag och pekar på delar där det finns behov av förtydliganden och kompletterande åtgärder.

För det första noterar TCO att den nuvarande ersättningen för karensavdrag har förlängts till och med den 30 april 2021 men att promemorians förslag ska gälla från och med 1 augusti 2021, vilket innebär att det saknas särskilda regleringar kring karensavdraget under perioden mellan den 30 april och den 1 augusti. Samtidigt

kvarstår risken för smittspridning på grund av att arbetstagare av ekonomiska skäl tvingas gå till arbete även om de kan misstänka att de fått covid-19 – även om smittspridningen generellt kan minska under sommarhalvåret. TCO förutsätter därför att regeringen vidtar åtgärder för att motverka att karensavdragets utformning leder till en fortsatt hög smittspridning också under denna period, exempelvis genom en förlängning av den tillfälliga ersättningen för karens till den 31 juli 2021.

För det andra anser TCO att promemorians diskussion om vilka sektorer där möjlighet att reglera karensavdraget i kollektivavtal kan tänkas föreligga är alltför snäv utifrån promemorians avgränsning av ”särskilda skäl”. Promemorian pekar särskilt ut hälso- och sjukvård, vård- och omsorg samt öppna sociala insatser som områden som kan omfattas av de särskilda skälen, men medger också att det kan gälla andra områden eller sektorer. Samtidigt finns det många fler sektorer där arbetstagaren i sitt arbete och yrkesutövande kommer i kontakt med människor som kan ingå i en riskgrupp för en infektionssjukdom eller ha en särskilt stor risk att bli allvarligt sjuk (det kan noteras att promemorian inte avgränsar särskilda skäl till att enbart gälla spridning av covid-19 utan till spridning av infektionssjukdomar generellt). Bland tjänstemännen möter exempelvis lärare i träningskola och särskola eller speciella verksamheter, tandsköterskor, anställda på behandlingshem och biståndshandläggare människor som kan ha en särskilt stor risk att bli allvarligt sjuka av en infektionssjukdom. Men även tjänstemän utanför vård- och omsorgssektorn kan i sina arbeten träffa människor som tillhör en riskgrupp, såsom poliser, bibliotekarier, anställda inom kommunal service, apotekare och biomedicinska analytiker osv. I flera av dessa yrkesområden är det också svårt att upprätthålla avstånd till elever, brukare, klienter, kunder osv.

TCO anser därför att det bör förtydligas när de särskilda skälen föreligger, och att det av diskussionen om vilka sektorer och yrkesgrupper som kan komma i fråga för möjligheten att i kollektivavtal reglera karensavdraget tydligt bör framgå att denna möjlighet inte endast rör arbetstagare inom vård- och omsorg. Särskilt som det i promemorian framhålls att det är viktigt att följa upp att möjligheten att avtala bort karensavdraget enbart nyttjas av parter inom de områden där de särskilda skälen föreligger. Det bör också införas en möjlighet för parterna inom ett avtalsområde att få ett förhandsbesked om de har möjlighet att sluta avtal om undantag från bestämmelserna om karensavdrag. En sådan möjlighet minskar osäkerheten för parterna och främjar att avtal sluts.

För det tredje omfattar promemorians förslag inte de som inte får sjuklön från sin arbetsgivare, såsom grupper av timanställda, egenföretagare och arbetslösa. När det gäller timanställda kan det konstateras att hur deras rätt till ersättning från sjukförsäkringen bedöms är komplicerat. Det handlar dels om att fastställa en sjukpenninggrundande inkomst (SGI), och dels avgöra om den försäkrade är att betrakta som arbetslös eller inte när denne blir sjukskriven. Samtidigt är en relativt stor andel av arbetstagarna timanställda inom vård- och omsorg. Exempelvis anger Coronakommissionen i delrapporten *Äldreomsorgen under pandemin* (SOU 2020:80, s. 101) att omkring 23 procent av de anställda inom äldreomsorgen är timavlönade 2020. Även om många av dessa torde ha rätt till sjuklön från sin arbetsgivare kan det också finnas många som saknar rätt till sjuklön. Denna grupp av anställda är också ofta de som i sin arbetsvardag rör sig mellan olika arbetsplatser och avdelningar och möter störst antal personal, vårdtagare och patienter. För att inte syftet att minska smittspridning till riskgrupper ska motverkas anser TCO att det skyndsamt bör utredas hur timanställda arbetstagare som saknar rätt till sjuklön inom en sektor där kollektivavtal slutits enligt promemorians förslag på motsvarande vis skulle kunna undantas från bestämmelserna kring karensavdrag och istället få sjukpenning från Försäkringskassan.

I promemorian konstateras det också att förslaget avviker från principen att karensen (självriskan) ska vara enhetlig för arbetstagare oavsett om det är sjuklön eller sjukpenning som betalas ut i början av sjukfallet. Detta är ytterligare ett argument för att se över möjligheten till en liknande lösning också för timanställda som saknar rätt till sjuklön. Ojämlika villkor mellan timanställda och tillsvidareanställda kan också upplevas stötande både av de anställda och av allmänheten.

I promemorian avfärdas en sådan åtgärd med motiveringen att det skulle innebära en betydande administration för Försäkringskassan att avgöra om den försäkrade omfattas av kollektivavtal som innebär undantag från bestämmelserna om karensavdrag. TCO delar inte den uppfattningen. Timanställda arbetar typiskt sett sida vid sida med tillsvidareanställda som många gånger omfattas av kollektivavtal, och de utför också samma eller liknande arbetsuppgifter, vilket borde underlätta bedömningen om de hade omfattats av ett kollektivavtal som innebär undantag från bestämmelserna om karensavdrag om de istället varit tillsvidareanställda.

TCO vill även lyfta fram betydelsen av åtgärder som stärker incitamenten för företag att teckna kollektivavtal och därigenom främja goda arbetsvillkor och arbetsmiljö. Exempelvis har TCO tidigare lyft fram betydelsen av att i offentlig upphandling ställa krav på arbetsvillkor och villkor kring försäkringar och tjänstepension i nivå med kollektivavtal.

Parterna måste också ges möjlighet att sluta ändamålsenliga avtal om undantag från bestämmelserna om karensavdrag även om det innebär ökade kostnader, kanske särskilt inom kommunal och regional sektor. Ett avtal om undantag från karensavdraget får inte innebära försämringar av arbets- eller anställningsvillkoren, vilket kan motverka syftet med att sluta avtal. Staten bör därför säkerställa att kostnaderna för parterna inte blir orimliga, exempelvis genom ändringar i regelverket kring ersättningen för höga sjuklönekostnader eller genom andra lämpliga åtgärder.

Therese Svanström
Ordförande

Mikael Dubois
Utredare